

RS AU § 9   Rapportering av åtgärdsprogram gällande skadliga partiklar (PM₁₀) i Visby 2023-2024 samt revidering av programmet

Ärendenummer: RS 2024/2260

Arbetsutskottets förslag till regionstyrelsen för beslut i regionfullmäktige

- Miljö- och byggnämndens rapportering av arbetet med ”Åtgärdsprogram för minskning av skadliga partiklar (PM₁₀) i Visby” 2023–2024 godkänns.
- Miljö- och byggnämnden får i uppdrag att senast i december 2025 återkomma till regionfullmäktige för fastställande av ett reviderat åtgärdsprogram. Programmet ska beakta eventuellt skärpta gränsvärden för miljö kvalitetsnorm Luft.

Sammanfattning

Regionfullmäktige antog år 2019 ett åtgärdsprogram för att minska skadliga partiklar (PM₁₀) i Visby. Miljö- och byggnämnden fick i uppdrag att genomföra programmet, medan tekniska nämnden ansvarade för åtgärder gällande trafikmiljö. Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse från september 2024 utgör, tillsammans med mätdata rapporten (bilaga 2), nämndens återrapportering av luftkvalitetsarbetet för 2023-2024. Tjänsteskrivelsen, som även behandlats i tekniska nämnden, redogör för genomförda åtgärder och resultat.

Trots insatserna har Visby fortfarande inte uppnått miljö kvalitetsnormen för partiklar. Enligt normen får dygnsmedelvärdet för PM₁₀ inte överstiga 50 µg/m³ mer än 35 dagar om året. Under 2023 skedde 46 överskridanden i gatamiljön. Visby hade också det högsta antalet överskridanden i Östra Sveriges Luftvårdsförbund, medan andra större städer klarade normen.

Problematiken med luftkvaliteten är avgränsad till vintern och våren, vilket innebär att årsmedelvärdena för både PM₁₀ och PM_{2,5} klarar normerna. Men dygnsmedelvärdena visar på stora överskridanden, särskilt under vissa dagar; det högsta uppmätta dygnsmedelvärdet under 2023 var över fem gånger högre än normen.

Regionstyrelseförvaltningen stödjer samhällsbyggnadsförvaltningens rekommendation att fortsätta med nödvändiga åtgärder för att säkerställa luftkvaliteten i Visby.

Mot bakgrund av att miljö kvalitetsnormen för luft i Visby inte ännu stadigvarande nås och att åtgärdsprogrammet 2024-2025 är inne på sitt sjätte år, ska regionfullmäktige, i enlighet med sitt beslut 2019-09-23 § 222 som

stödjer sig på miljöbalkens 5 kap. 9 §, ompröva åtgärdsprogrammet. Ett reviderat åtgärdsprogram bör ta hänsyn till och synkroniseras med EU:s föreslagna skärpningar av luftkvalitetsdirektivet.

Regionstyrelseförvaltningen rekommenderar regionstyrelsen att föreslå regionfullmäktige att godkänna återrapporeringen och ge miljö- och byggnämnden i uppdrag att påbörja revideringen av åtgärdsprogrammet.

Bedömning

Samhällsbyggnadsförvaltningen redovisar i bilaga 1 status för insatser på åtgärdsprogrammets alla åtgärder, både de obligatoriska åtgärder som bedömdes nödvändiga för att klara miljökvalitetsnormen för luftkvalitet i Visby och de kompletterande åtgärderna, som bedömdes kunna bli nödvändiga att sätta in om inte de obligatoriska åtgärderna gav önskat resultat.

Samhällsbyggnadsförvaltningens rapport ger en bra bild av vilka dessa åtgärder är och vilka resultat som uppnåtts under 2023 och 2024.

Trots åtgärder har det tyvärr visat sig att miljökvalitetsnormen för luftkvalitet i Visby ändå inte nås stadigvarande.

Enligt miljökvalitetsnormen för partiklar (PM₁₀) i utomhusluft är det inte tillåtet att dygnsmedelvärdet överstiger 50 µg/m³ under mer än 35 dygn per kalenderår. Antalet konstaterade överskridanden av dygnsmedelvärdet för PM₁₀ i Visby under 2023 var 46 stycken i gatumiljö.

År 2023 var det endast Visby som överskred miljökvalitetsnormen för PM₁₀ inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund, som består av 62 kommuner. Stockholm, Norrköping, Uppsala, Gävle med flera andra städer inom förbundet klarade normens gränsvärden, även om Gävle och Stockholm låg nära 30 överskridanden (siffrorna är preliminära och inte kvalitetssäkrade av nationell datavärd). Preliminära data för 2024 visar att det bara är Visby som ligger nära ett överskridande. Det visar det unika i Visbys problembild.

Eftersom överskridandena sker under perioden december-april, och inget eller endast något överskridande under årets övriga sju månader, brukar Visbyluften inte ha några problem med att klara miljökvalitetsnormens årsmedelvärde. 2023 var årsmedelvärdet för PM₁₀ 23,5 µg/m³ (normvärde 40 µg/m³), och årsmedelvärdet för de ännu mindre partiklarna PM_{2,5} 6,9 µg/m³ (normvärde 25 µg/m³). Sålunda klarades båda årsmedelvärdena för partiklar.

Problemen handlar om dygnsmedelvärdena och att dessa överskrider gränsvärdet så kraftigt under vintern och framför allt våren. Högsta dygnsmedelvärdet under 2023 var 283 µg/m³ och uppmättes 27 januari, dvs. drygt fem gånger högre än normvärdet.

För timmedelvärden finns inget normvärde. Det högsta timmedelvärdet i Visby 2023 vid mätplatsen i gaturummet på Österväg 17 uppmättes 20 april och var

2 618 µg/m³. Det är ett exceptionellt högt värde, men tyvärr förekom extrema timmedelvärden över 500 µg/m³ flera gånger under vinter/vårsäsongen 2023. Det behöver knappast understrykas att luft med dessa partikelhalter inte är hälsosamt att andas in.

Regionstyrelseförvaltningen har tagit del av rapporten och instämmer i de rekommendationer samhällsbyggnadsförvaltningen ger i slutet av tjänsteskrivelsen. Det behöver säkerställas att tillräckliga satsningar utförs för att Visbyluften ska hamna inom miljö kvalitetsnormen. För 2025 innebär det att fortsätta med de åtgärder som ska utföras enligt åtgärdsprogrammet, som att aktivera åtgärderna för ytterligare dammbindning och utvärdera om och i så fall hur stor effekt den redan genomförda sänkningen av bashastigheten för fordon inom Visby har gett.

Mot bakgrund av att miljö kvalitetsnormen för luft i Visby inte ännu stadigvarande nås och att åtgärdsprogrammet 2024-2025 är inne på sitt sjätte år, ska regionfullmäktige, i enlighet med sitt beslut 2019-09-23, § 222 som stödjer sig på miljöbalkens 5 kap. 9§, ompröva åtgärdsprogrammet.

Mot den bakgrunden föreslår regionstyrelseförvaltningen regionstyrelsen att godkänna informationen kring arbetet med åtgärdsprogrammet, överlämna miljö- och byggnämndens återrapportering för 2023–2024 till regionfullmäktige för godkännande och samtidigt rekommendera regionfullmäktige att uppdra till miljö- och byggnämnden att starta arbetet med en revidering av åtgärdsprogrammet. Härvidlag finns det anledning att synkronisera arbetet med den av EU-kommissionen föreslagna skärpningen av luftkvalitetsdirektivet.

Ärendets behandling under mötet

Ärendet föredras av Jonatan Levin, enhetschef miljö och hälsa, och Jennie Martis, miljöskyddsinspektör, samhällsbyggnadsförvaltningen.

Ordförande ställer proposition på regionstyrelseförvaltningens förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Regionfullmäktige 2019-09-23, § 222

Samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse 2024-09-13 (bilaga 1)

Rapport ”Halter partiklar och kväveoxider i Visby, sammanställning år 2023.

SLB-analys, februari 2023 (bilaga 2)

Miljö- och byggnämnden 2024-10-21, § 176

Rapport PM₁₀, teknikförvaltningen 2024-06-17 (bilaga 3)

Tekniska nämnden 2024-10-23, § 192

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2024-12-12